

Tadqiqot **uz**

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Хуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимида тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

conferences.uz

No15
30 апрель

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 15-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
13-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
15-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ ОНЛАЙН
КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-13**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN 15-MULTIDISCIPLINARY
ONLINE DISTANCE CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND
PRACTICAL RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-13**

ТОШКЕНТ-2020

УЎК 323(575.1)(063)

КБК 66.3(5Ў)я43

Й-18

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 15-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 апрел 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020. - 239 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётта жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга багишланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илгор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳтил қилинган конференцияси.

Маъсул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хукуқий тадқиқотлар йўналиши

Юсувалиева Рахима Профессор в.б.,ю.ф.н. (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Норматова Дилдора Эсоналиевна, доцент (Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Чарiev Турсун Хуваевич Доцент (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Воҳидова Мехри Хасanova, Phd (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

6.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

7.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Абдумажитова Дилдора Раҳматуллаевна, PhD (Тошкент Молия институти)

8.Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши

Тоштемиров Отабек Абидович (Фаргона политехника институти)

9.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

10.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич, доцент (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

11.Физика-математика фанлари ютуқлари

Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич, доцент (Наманганд мухандислик-технология институти)

12.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Маматова Нодира Мухтаровна Т.Ф.д., доцент (Тошкент давлат стоматология институти)

13.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

14.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

15.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Сувонов Боймурод Ўралович, доцент

(Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

16.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович Phd доцент (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

17.Давлат бошқаруви

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

18.Фармацевтика

Абдуназаров Ахлиддин - PhD, (Наманган давлат университети)

19.Ветеринария

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

20.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

21.Мусиқа ва ҳаёт

Султанова Зухра - (Наманган давлат университети)

22.Жисмоний тарбия ва спорт

Мадаминов Баходир - п.ф.н, (Наманган давлат университети)

23.Тасвирий санъат ва дизайн

Жаббаров Ботиршер - доцент, (Наманган давлат университети)

24.Адабиёт

Сулаймонов Мўминжон- ф.ф.н, доцент, Наманган давлат университети

25.Журналистика

Каримова Фаридахон - ф.ф.н, доцент, Наманган давлат университети

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъудлар.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

Page Maker\Верстка\Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций научных журналов. [tadqiqot.uz](http://www.tadqiqot.uz)

ООО Tadqiqot, город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of [tadqiqot.uz](http://www.tadqiqot.uz)

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,

Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

АГРОПРОЦЕССИНГ РИВОЖЛАНИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

1. Идрисов Х.А, Халбоев А.Н, ТАКРОРИЙ ЭКИЛГАН МОШ НАВЛАРИНИ ВЕГЕТАТИВ ОРГАНЛАРИ РИВОЖЛАНИШИГА ЭКИШ МУДДАТИ ВА МЕЪЁРИНИ ТАЪСИРИ ҮРГАНИШ.....	12
2. Islomjon Makhmudov, Bunyod Mamadaliev ANALYSIS OF STATISTICAL CORRELATION BETWEEN LAND SURFACE TEMPERATURE AND NDVI INDEX USING MULTI TEMPORAL LANDSAT TM DATA.....	15
3.Sadriddinova Dilso'z Shamsiddin qizi. АГРОЛОГИСТИКА ТҮҒРИСИДА АСОСИЙ ТУШУНЧАЛАР.....	18
4. Radjabova Mahliyo Maxmudovna, Saksonov Umidjon Sattorovich G'O'ZA O'SIMLIGINI YETISHTIRISHDA SUV TEJAMKOR SUG'ORISH TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI.....	20
5. Yeshboyeva Matluba Baxodir qizi QORAQALPOQ GURUH TALABALARIGA SINONIM VA ANTONIMLARNI O'RGATISHDA GRAFIK ORGANAYZERLARDAN FOYDALANISH.....	22
6. Yeshboyeva Matluba Baxodir qizi TA'LIM JARAYONIDA GRAFIK ORGANAYZERLARDAN FOYDALANISH....	24
7. Абдушукрова Замира, Юсупова Насиба СУФОРИЛАДИГАН ГИДРОМОРФ ТУПРОКЛАРНИ АГРОФИЗИКАВИЙ ВА МЕЛИОРАТИВ ХОССАЛАРИНИ ЯХШИЛАШ ОРҚАЛИ УНУМДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ.....	26
8. Данияр Палуанов КЎП ҚАТЛАМЛИ ГРУНТЛАРДА ПАСТ БОСИМЛИ ГИДРОТЕХНИКА ИНШООТИ ЗАМИНИДАГИ ФИЛЬТРАЦИЯ МУСТАҲКАМЛИГИНИ ТАДҚИҚ ҚИЛИШ.....	28
9. Ж.С.Пўлатов АГРОТЕХНИК ТАЛАБЛАРНИ СИФАТЛИ БАЖАРИЛИШИДА ТЕХНИК ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ВОСИТАЛАРИНИНГ ЎРНИ.....	31
10. Сайдов Акмал, Раджабова Наргиля ПРИНЦИПЫ ВЫБОРА КНБК ПРИ БУРЕНИИ НАКЛОННЫХ НЕФТЕГАЗОВЫХ СКВАЖИН.....	34
11. Қобилов Улубек Ҳикматуллаевич ШАХСНИНГ ЖИСМОНИЙ КАМОЛ ТОПИШИДА ОИЛНИНГ ТУТГАН ЎРНИ.....	36
12. Азимова Н.Ш., Кутлиева Г.Дж., Тураева Б.И., Элова Н.А., Черкасова Г.В., Нурмухамедова Д.К. СИФАТЛИ СИЛОС ТАЙЁРЛАШДА УНИНГ ФЕРМЕНТАЦИЯСИНИ ЯХШИЛОВЧИ ЯНГИ "ИМБИОКОН" БИОПРЕПАРАТИ.....	38
13. Отабек Холматов СУФОРИЛАДИГАН ЕРЛАР УНУМДОРЛИГИНИ САҚЛАШ, ҚАЙТА ТИКЛАШ ВА ОШИРИШ.....	40

14. Шоҳобидинов Абдулвосит Зиёвиддиновиҷ, Жалилова Гўзал Шермамат қизи ХОВОС ТУМАНИ СУГОРИЛАДИГАН БЎЗ-ЎТЛОҚИ ТУПРОҚЛАРИНИНГ ТАВСИФИ ВА УНУМДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШ.....	42
15. Абдужалилова Ойгул Хамидовна МИРЗАЧЎЛ СУГОРИЛАДИГАН ОЧ ТУСЛИ БЎЗ ТУПРОҚЛАРИНИНГ УНУМДОРЛИК ДАРАЖАСИГА МИКРООРГАНИЗМЛАРНИНГ ТАЪСИРИ.....	44
16. Гулназ Шамуратова, Камал Идирисов ОРОЛ БЎЙИ ТУПРОҚЛАРИ МЕЛИОРАТИВ ҲОЛАТИНИНГ ЎРГАНИЛГАНЛИК ДАРАЖАСИ ВА НАЗАРИЙ МАСАЛАЛАРИ.....	46

ГЕОЛОГИЯ-МИНЕРОЛОГИЯ СОҲАСИДАГИ ИННОВАЦИЯЛАР

1. Hakimov A., Maxmudov Islomjon TOSHKENT METROPOLITENINING YUNUSABOD YO`NALISHINI QURISHNI IKKINCHI BOSQICHI MARKSHEYDERLIK TA'MINOTIDA INNOVATION TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH.....	48
2. Равшан Алляров, Амрулло Музафаров МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЕ РАДИОМЕТРИЧЕСКОГО ОБСЛЕДОВАНИЯ ВТОРИЧНО - ТЕХНОГЕННЫХ ОБРАЗОВАНИЙ.....	52
3. Мусурманов Рамиз, Суюндикова Аиза АЁЛ МАЪБУДАЛАРНИНГ РУС, ЎЗБЕК ВА ХИТОЙ ФОЛЬКЛОРИДАГИ ҚИЁСИЙ ТАЛҚИНЛАРИ.....	54
4. Абдурахмонов Сойиб, Рано Тошкодирова ВОЗМОЖНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ХЛОРА ПРИ ПЕРЕРАБОТКЕ КЛИНКЕРА ОТХОДА ЦИНКОВОГО ПРОИЗВОДСТВА.....	56
5. Муяссар Сагдиева, Саодат Анорбаева, Турсуной Абусеитова РАЗРАБОТКА БИОГИДРОМЕТАЛЛУРГИИ ПЕРЕРАБОТКИ ФЛОТОКОНЦЕНТРАТА АО "АЛМАЛЫКСКИЙ ГМК".....	58

ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ

1. Исраилова Зарина Садриддиновна МАҲАЛЛИЙ ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИ ВАКИЛЛИК ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШ УСУЛЛАРИ.....	63
2. Тошпӯлатов Шерзод Ражабович МУСТАҚИЛ ФИКРЛАЙДИГАН ЎЗ ҲАЁТИЙ КЎНИКМАСИ ВА МУСТАҲКАМ ЭЪТИҶОДГА ЭГА БЎЛГАН ёШ АВЛОДНИ ТАРБИЯЛАШНИНГ МАҲНАВИЙ- МАҶРИФИЙ АСОСЛАРИ.....	66
3. Primqulova Mohidahon Izzatillayevna GEOGRAFIYA FANINI O`QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI O`QUV JARAYONIDA QO`LLASH.....	68
4. Ҳасанова Наргиза Махсатжоновна, ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ БОШҚАРУВИДА РАҲБАР АЁЛЛАР ФАОЛИЯТИ.....	70

5. Ачилдиев Абдуғани Абдуллахонович, АТ ФУҚАРОЛИК ХИЗМАТИДА КАДРЛАР ЗАХИРАСИНИ ШАКЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	73
6. Муродов Нодирбек Ойбек ўғли "УЛОЖЕНИЯ ТЕМУРА" - ВАЖНЫЙ ИСТОЧНИК В ДЕЛЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ КАДРОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ.....	78
7. Үсмөнов Ҳуршид Абдукаримович ДАВЛАТ БОШҚАРУВИНИ ҚУРИЛИШ СОҲАСИДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ДАВР ТАЛАБИ.....	80
8. Ширин Ҳамдамова ВЗАИМООТНОШЕНИЯ МЕСТНЫХ ОРГАНОВ ПРЕДСТАВИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ С МЕСТНЫМИ ОРГАНАМИ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ: ОТЧЕТНОСТЬ ХОКИМА.....	82

ФАРМАЦЕВТИКА

1. Yakubova Shaxnoza Abdurahmonovna O'ZBEKİSTONDA FARMATSEVTIKA TARMOG'INI RIVOJLANTIRISH.....	86
2. Fayzullayeva Shahodat Habibullo qizi, Norqulova Madina Shuxrat qizi KENG TA'SIRLI DORI VOSITASI YARATISHNING ILMİY ASOSLARI.....	88
3. Истора Олимжоновна, Фарманова Нодира ЭФИРНЫЕ МАСЛА СОЦВЕТИЙ ЛАВАНДЫ УЗКОЛИСТНОЙ (LAVANDULA ANGUSTIFOLIA L.), КУЛЬТИВИРУЕМОЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	89

ВЕТЕРИНАРИЯ

1. Самиев Абдулло Яшинович МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ВЕТЕРИНАРИЯ СОҲАСИ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИНГ ЯРАТИЛИШИ.....	91
2. Otegenova Shiyrinbike Kobeysinovna JIQILARDIN ASQAZAN HAM ISHEKLERININ SHANSHIWI MENEN OTETUGIN KESELLIKLER.....	93
3. Orazbaev J.K. EXINOKOKKOZ KESELLIGININ KELIP SHIGIWI HAM SEBEPLERI.....	95
4. Торешова Амина Уббиниязовна МЕСТНЫЕ КОЗЫ КАРАКАЛПАКИИ.....	97

ГЕОГРАФИЯ

1. Xolbayeva Sojida Turdiyevna GEOGRAFIYA DARSLARIDA XARITALARDAN FOYDALANISH.....	99
2. Boltayev Boltaboy Qo'chqarboyevich GEOGRAFIYA FANIDA KARTOGRAFIK ANTIPODNI ANIQLASH USULLARI.....	101
3. Davlatova Shahnoza Abdullajanovna, GEOGRAFIYA TA'LIMIDA DIDAKTIK O'YINLAR TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH.....	103

4. Ernazarova Dilfuza Ibragimovna

GEOGRAFIYA FANINI O'QITISHDA O'ZGACHA YONDASHUVLAR EKOLOGIK MUAMMOLAR MISOLIDA.....105

5. Matniyozova Karima Qadamboyevna

OROL DENGIZI.....107

6. Yoqubova Sharqiya Ataboyevna

DARSLIKLARDAGI AMALIY MASHG'ULOTNING AHAMIYATI.....109

7. Хайитбаев А.И., Файзуллаева С.Д.

ОРОЛ ДЕНГИЗИ ҚУРИШИНинг ОРОЛБҲИ МИНАҚАСИ ҲУДУДЛАРИГА САЛБИЙ ТАЪСИРИ ВА УНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ МАСАЛАЛАРИ.....111

МУСИҚА ВА ҲАЁТ

1. Bazarova Shoxida Mirbaevna

MUSIQA MADANIYATI DARSLARIDA FANNING TARBIYAVIY IMKONIYATLARIDAN FOYDALANISH YO'LLARI.....114

2. Хайдарова Гавҳар

МИЛЛИЙЛИК, МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАР - МУСТАФО БАФОЕВНИНГ ХОР АСАРЛАРИДА.....116

3. Ташипулатов Музаффар Файзуллаевич

XX-АСР ЎЗБЕК МИЛЛИЙ МУСИҚАСИ ТАРАҚҚИЁТИ ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАР КЕСИМИДА.....118

ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ

1. Kuvandikova Salomat, Yakubova Ziyoda

BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINI JISMONIY SIFATLARINI TARBIYALASHNING ILMIY AMALIY ASOSLARI.....120

2. Расулова Майрам, Абдивайитова Шохидা

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ СРЕДСТВ И МЕТОДОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ БЫСТРОТЫ ДВИЖЕНИЙ У ШКОЛЬНИКОВ МЛАДШИХ КЛАССОВ.....122

3. Ахмедова Сарвиноз Азатовна

БЎЛАЖАК ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ЎҶИТУВЧИЛАРИНИ АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИОН ВОСИТАЛАР АСОСИДА СПОРТ КОУЧИНГИГА ТАЙЁРЛАШ.....124

4. BERDIEV G'AYRAT ULABOYEVICH

IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF METHODS OF CONDUCTING PHYSICAL EDUCATION CLASSES IN HOT CLIMATES FOR PUPILS IN GRADES 5-9.....126

5. Boymatov Abbosjon, Mamajonov Ro'zmatjon

VOLEYBOL O'QITUVCHISINING PROFESSIONAL KO'NIKMALARI.....127

6. Mingboyeva Odina Mahmudjonovna

O'ZBEK XALQ MILLIY VA HARAKATLI O'YINLARINI JISMONIY TARBIYA DARSLARIDAGI O'RNI.....129

7. Muydinov Narimon Muydinovich, Nurmamatov Muzaffar Ibrohimovich

VOLEYBOL VA UNING YOSH SOG`LOM AVLOD TARBIYALASHDAGI O'RNI.....132

8. Дилора Ибодуллаева

АКАДЕМИК ЭШКАК ЭШИШ СПОРТ ТУРИ БИЛАН
ШУФУЛЛАНИШНИНГ ИЖТИМОЙ АҲАМИЯТИ ВА ИНСОН
ОРГАНИЗИМИГА ТАЬСИРИ.....134

9. Д.Носирова, Ф.Эргашева

СПОРТЧИЛАРНИНГ ИРОДА СИФАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНИШИДА
ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВ.....136

10. Хамроқулов Расулжон, Робилова Шарофатхон

ЎҚУВЧИЛАР ЖИСМОНИЙ ТАЙЁРГАРЛИГИНИНГ АҲАМИЯТИ ВА УНИ
БАҲОЛАШ МУАММОЛАРИ.....138

11. З.Т.Сафарова, М.Тураева

РОЛЬ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В ФИЗИОЛОГИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ
ДЕТЕЙ ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....140

12. Киенко Г.В.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ И АДАПТАЦИОННЫЕ
ВОЗМОЖНОСТИ СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ФИЗИЧЕСКОМУ
ВОСПИТАНИЮ.....142

13. Г. Т. Джураева

ВНЕДРЕНИЯ ШАХМАТ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС ШКОЛ.....145

ТАСВИРИЙ САНЪАТ ВА ДИЗАЙН

1. Расим Хайров Золимхон ўғли, Раҳмонбердиев Шавкат Раймjon ўғли

ТЕМУРИЙЛАР ДАВРИ ТАСВИРИЙ САНЪАТИДА ЎҚУВЧИ-ШОГИРДЛАРГА
ИНДИВИДУАЛ ЁНДАШУВ МАСАЛАЛАРИ.....147

2. Сайфулла Абдуллаев, Сухроб Абдуллаев

СПЕЦИФИКА ОБУЧЕНИЯ РИСУНКУ СТУДЕНТОВ 1 КУРСА
НАПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ "ДИЗАЙН".....148

3. Шарипжонов Мухиддин шокиржон ўғли

ТАСВИРИЙ САНЪАТ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КАСБИЙ МАЛАКАСИНИ
ОШИРИШ ЖАРАЁНИДА УЛАРДА КАСБИЙ КОМПЕТЕНЦИЯЛАРИНИ
ШАКЛЛАНТИРИШ.....152

АДАБИЁТ

1.Рўзметова С.С.

АБДУЛЛА ҚАҲХОР ҲИКОЯЛАРИ.....154

2.T.Jo'rayeva

LISLARNI KO'ZLAGAN YO'LOVCHI.....156

3. Qo'shaeva Nilufar Erkinovna

MUSTAQILLIK DAVRI LIRIKASIDA VATAN OBRAZI

(Muhammad Yusuf ijodi misolida).....158

4. Matkarimova Ra'noxon, To'xtasinov Jahongir

XALQ TAFAKKURI DURDONASI.....159

5. Abdurahmonova Mahbuba Abdug'aniyevna

O'QUVCHILARNI NUTQ ODOBIGA O'RGATISHDA "HIBBAT UL-HAQOYIQ"
ASARINING AHAMIYATI.....162

6. Азиза Комиловна АХМЕДОВА	
РЕАЛИСТИК ВА РОМАНТИК ОБРАЗ ҲАҚИДА.....	164
7. Boltaeva Zumirat Baxtiyorovna	
NAZM GULSHANIDA IKKI NUR.....	166
8. Eshonqulova Nigora	
MAKTABDA OGАHIY IJODINI O'QITISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH.....	168
9. Есбосинова Гулшат Айтбаевна	
БЕКНАЗАР ЕРНАЗАРОВТЫН "ТАН АТҚАНДА" ПОВЕСТИНДЕ ЗАМАНЛАС ОБРОЗЛАР.....	170
10. Jonuzoqova Chaman Murodilla qizi	
BADIY SO'Z INSON PSIXOLOGIYASINI OCHUVCHI VOSITA SIFATIDA..	174
11. Madraximova Nazira Yaqubovna	
KICHIK JANRDAGI KATTA FALSAFA HAQIDA.....	176
12. Mahmudova O'lmasxon Nabijonovna	
ONA TILI DARSLARINI INNOVATION YONDASHUV ASOSIDA TASHKIL ETISH.....	178
13. Mamadiyeva Yulduz	
QO'QON ADABIY MUHITIDA XON IJODINING TUTGAN O'RNI.....	180
14. Камолдин Марасулов Комиљонович, ХАЛҚ КИТОБЛАРИНИНГ ТИЛИ ҲАҚИДА.....	182
15. Masharipova Paroxat Atabayevna	
HAKIM NAZIR HIKOYALARIDA FARZAND TARBIYASIGA DOIR MASALALAR TALQINI.....	185
16. Mirzayeva Dildora Onarboyevna	
O'QUVCHILARGA MUMTOZ HIKOYALARNI O'RGATISHDA QIYOSIY METODDAN FOYDALANISH.....	187
17. Z. Narziyeva	
ULUG'DIR DUNYODA OTA DEGAN NOM.....	189
18. Gulnora Sattibayeva	
ALISHER NAVOIY IJODIDA TAMSL SAN'ATI.....	192
19. Shukurova Bahor Boltayevna	
ANGI DAVR HIKOYACHILIGINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	194
20. Dilorom Soqiqova	
MUSLIHABEGIM MISKIN RUBOIYLARI XUSUSIDA.....	197
21. ALTINAY TILEGENOVA	
QARAQALPAQ ADEBIYATINDA HAYAL-QIZLAR POEZIYASININ IDEYALIQ- TEMATIKALIQ BAGITI. 60-70-JILLAR MISALINDA.....	199
22. Tuliyeva Sarvinoz Abdulla qizi	
ALISHER NAVOIYNING MAQOLLARDAN FOYDALANISH MAHORATI..	202
23. Ubaydullayeva Aziza	
TARIXIY ROMANLAR USTASI.....	204
24. Olimjon Xolmatov	
ALISHER NAVOIY DINIY ILMLAR SOHIBI.....	208
25. N.Xudoyberdiyeva	
O'ZBEK ROMANLARIDA TARIXIY INVERSIYANI BERISH USULLARI VA VOSITALARI.....	210

26. Yusupova Madina Egamberdi qizi	
NAVOIY OBRAZI QIYOSIDA: TARIXIY HAQIQAT VA BADIY TO'QIMA.....	212
27. Zaripova Dilfuza Baxtiyorovna,	
DIDAKTIK ASARLARDA VAZIR OBRAZI.....	214
28. Ваҳобжон Авазов	
"САБО ВА САМАНДАР" РОМАНИДА РУҲИЯТ ТАЛҚИНИ ВА РАМЗИЙЛИК.....	216
29. Камола Аскарова Сайдикрамовна	
АҲМАД ЯССАВИЙ ИЗДОШЛАРИ: СУЛАЙМОН БОҚИРФОНИЙ.....	219
30. Палымбетов Камалбай Сарсенбаевич	
СУЛАЙМОН БАҚИРФОНИЙ МЕРОСЛАРИНИНГ ҚОРАҚАЛПОҚ АДАБИЁТШУНОСЛИИГИДА ТАДҚИҚ ҚИЛИНИШИ.....	221
31. Pardayev A'zam Allanazarovich	
WOMEN'S IMAGES IN JACK LONDON'S "NORTHLAND STORIES".....	223
32. Раджапова Феруза Абдуллаевна, Рахимова Лайло Мўминжоновна	
АДАБИЙ АФОРИЗМЛАР ТИЛ БАДИИЯТИНИНГ УНСУРИ СИФАТИДА (Эркин Аъзам ижоди мисолида).....	225
33. Раджапова Феруза, Рахимова Лайло	
НАЗАР ЭШОНҚУЛ ИЖОДИДА ФАЛСАФИЙ ТАФАККУР КҮРИНИШЛАРИ.....	227
34. Сайымбетов Шарафатдин Уракбаевич	
АБУ РАЙХАН БЕРУНИЙ ОБРАЗЫНЫН ҚАРАҚАЛПАҚ ПОЭМАСЫНДА КОРКЕМ АНАЛИЗИ.....	229
35. Хуршида Бердиёрова, Наргиза Эргашева	
"ҲАКИМ ВА АЖАЛ" ДОСТОНИНИНГ АДАБИЁТДАГИ ЎРНИ.....	232
36.Хасанова Нигора Низомовна	
МУҲАММАД ЮСУФ-ЭЛ СЕВГАН ШОИР.....	234

ЖУРНАЛИСТИКА

1.Ochilova Maysara Olimovna	
JAHON TAJRIBASIDA DAVRIY MATBUOTNING INQIROZI: SABAB, OQIBAT, NATIJA. DAVRIY NASHRLARNING SAQLAB QOLINISHI.....	236

ЖУРНАЛИСТИКА

JAHON TAJRIBASIDA DAVRIY MATBUOTNING INQIROZI: SABAB, OQIBAT, NATIJA. DAVRIY NASHRLARNING SAQLAB QOLINISHI.

Ochilova Maysara Olimovna

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy

komunikatsiyalar universiteti 2-bosqich magistranti

Telefon: +998946681098

bozor_mamadiyev@mail.ru

Anotatsiya

Ushbu maqola jahondagi ayrim davriy nashrlarning faoliyatini va hozirgi kungacha bosib o'tgan yo'llini tahlil qilishga bag'ishlangan. Keng qamrovli ma'lumotlar to'plamini o'rganish asosida jahon davriy nashrlarining rivojlanishi va keyinchali inqirozga uchrashi sabablari tahlil qilindi. Davriy nashrlarni saqlab qolinishiga davlatlarning bergen yordamlari ham ko'rib chiqildi. Hamda O'zbekiston matbuotiga tatbiq etsa arzigulik jihatlar o'rganildi.

Kalit so'zlar: davriy nashlar, matbuot, inqiroz, konvergensiya.

Bugungi kunda ma'lumotlar, birinchi navbatda, ularning xususiyatlaridan kelib chiqib, turli xil yo'l va usullar bilan yetkazib beriladi. Xususan, ular quyidagicha taqdim etilayotganini bilamiz: multimediali va interaktiv, raqamli va global mediamakonli. Raqamli dunyoga keskin kirib borayotgan, shu qatorda, yangi formatdagi ommaviy axborot vositalari yuqorida keltirilgan barcha jabhalarga ega bo'lishi kerak. Tadqiqotchilar ushbu hodisani media-konvergensiya deb atashadi, bu ommaviy axborot vositalarining yangi turlari radio va televiedeniya paydo bo'lishiga qaramay, 20-asrning oxirigacha mustaqil va mustaqil bo'lib qola olgan davriy nashrlarning yangi, o'zgarishlarga moslashuvchanligini ifodalaydi. O'tgan va hozirgi asrlarda hayotimizga kompyuter va tarmoq texnologiyalarining keng kirib kelishi ma'lum darajada ma'lumot uzatish vositalari va usullarini, ularning tahririni tezlashtirib yubordi, bu esa OAVlarinig tuzilishi va yo'nalishlarini tubdan o'zgartirdi [1]. Shuni ta'kidlash kerakki, "konvergensiya" atamasi ancha oldinroq, 1713 yilda ishlatalgan. Uni ingliz naturist faylasufi Uilyam Derham o'zinig "Fizika-teologiya yoki Xudo mayjudligi va atributlarini o'z ishlari orqali namoyish etish" asarida ishlatalgan.[2]. E'tibor bering, o'sha paytdan boshlab 60-70-yillargacha siyosat, iqtisodiyot, tabiiy fanlar sohalaridagi hodisalarda atama tavsifda ishlatalgan. Kompyuterlarning paydo bo'lishi bilan bu so'z lotinchadan "converge" (yaqinlashish, o'xshash) ma'no doirasini kengaytirdi.

Shu o'rinda "konvergensiya" lanish jarayonidan o'ta olmagan o'z vaqtida dunyoning yetakchi OAVlari bo'lgan davriy nashlar inqirozi tarixiga to'xtalib o'tsak:

II jahon urushidan keyingi davrda AQSh va G'arbiy Yevropa mamlakatlarida bosma nashrlarning faoliyatiga televiedeniya, radio, elektron ommaviy axborot vositalari salbiy ta'sir ko'rsatib kelmoqda. Bu kabi uzoq davom etadigan tendensiyada ommaviy auditoriyani tashkil etuvchi ya'ni o'quvchilarni jaib qiladigan asosiy axborotlar (siyosiy va mafkuraviy qotib qolgan, asosan ko'ngilochar va "sodda" ma'lumotni iste'mol qilishga yo'naltirilgan) tarqatadigan OAV o'z auditoriyasini kengaytirib borishi kuzatiladi. Yevropada boshma nashrlar inqirozi aniq namoyon bo'ldi. Inqirozlar ayniqsa kundalik gazetalar orasida aniq kuzatilgan. Shunday qilib, 60-yillardan buyon gazetalar mamlakatda an'anaviy ravishda reklamadan keladigan daromadlarining eng katta ulushini olishlariga qaramay AQShda kundalik gazetalarning tiraji tobora pasayib bormoqda. Kunlik gazeta ishlab chiqarishning umumiyligi soni ham kamaymoqda. Yevropa mamlakatlarining ko'pgina aholisi an'anaviy ravishda kundalik matbuot "iste'molchisi" sifatida doimiy ravishda gazeta o'qishini e'tiborga olsak (masalan, Germaniyada - aholining 2/3 qismi), obunachilar soni kamayishda davom etmoqda yoki turg'unlikda. Gazetalarni o'qishning o'rtacha davomiyligi ham kamaymoqda[5].

O'zining an'anaviy gazetalari bilan tanilgan Britaniyada gazeta aylanmasi bir necha o'n yillar davomida pasayib kelmoqda. Britaniyalik yoshlarning katta qismida gazeta o'qishga bo'lgan ehtiyoj yo'q, o'rta maktab bitiruvchilarining to'rtdan bir qismi gazeta o'qishga qiynalishadi. Yevropaning janubidagi ba'zi mamlakatlarida kattalar aholining yarmini tashkil etadi va ular umuman gazeta o'qimaydi.

Shu o'rinda yurtimizdagagi hozirgi holatga e'tibor qaratsak, O'zbekistondagi davriy nashrlarning televiedeniya, radio, internet bilan olib borayotgan raqobatlarida, jamiyatimizning qaysi bo'g'ini davriy nashrlardan ma'lumot olayotgani o'rganilyaptimi? Shunisi aniqki, yoshlarning gazetaga bo'lgan qiziqishi qoniqarli

darajada emas. Yaqin tarixda aynan shu holatga duch kelgan Amerika matbuotiga nazar tashlasak:

Shu davrga qadar gazeta inqirozi, xususan, raqobatchilar tomonidan nashrlarning "so'rib" olinishi va siqb chiqarilishda namoyon bo'lди, natijada "yutib chiqqan" nashrlar ko'pincha bozorda mutlaqo ustun bo'lgan ommaviy axborot vositalariga aylanib, ular bilan raqobatlashishning har qanday imkoniyatini yo'q qildi. Shunday qilib, Nyu-Yorkda bir vaqtning o'zida o'nga yaqin kundalik gazetalar o'quvchilar uchun kurash olib bordilar. O'z o'zidan bu kurash reklama bozori uchun ham kechgan bo'lib (dunyodagi eng boy va eng daromadlilaridan biri) 90-yillarning boshlariga kelib atigi to'rttasi gazeta qoldi. Aslida, Nyu-York bozoridagi yagona kundalik gazeta "New York Times bo'lib", u orqali tijoriy reklamalar va reklama daromadlarining asosiy qismi o'tadi. Amerika xorijiy jurnalistlari Markaziy Nyu-Yorkdagи vaziyatni dunyoning boshqa yirik shaharlardagi vaziyat bilan taqqosladi: bir vaqtning o'zida Manilada(Filippin), 28 takundalik gazetalar bozordan siqb chiqarilgan yoki kasodga uchragan, Varshavada esa 14 ta va Lagosda (Nigeriya) 12 ta gazeta bozordan chiqib ketgan [6]. Uzoq vaqt davomida AQShda kundalik gazetalarning umumiy soni o'smadi. Yangi gazeta korxonalarini tashkil etish va shafqatsiz raqobat sharoitida ularning yashashini ta'minlash xarajatlari haqiqatdan ham juda qiyin ish edi. Angliyada 30-yillarda 500 dan ortiq shaharlar raqobatbardosh gazetalarga ega edi. Yarim asrdan so'ng, bunday shaharlar soni 30 tagacha kamaydi. Qolgan shaharlarda mahalliy gazeta bozorini faqat bitta gazeta egalladi. Bir qator Yevropa mamlakatlarida mahalliy gazetalarning katta qismi yirik bosma ommaviy axborot vositalarining mintaqaviy nashrlariga aylanib qoldi. Yangi qimmat kompyuter va bosib chiqarish texnologiyalarining rivojlanishi, cheklangan reklama bozori va kam daromadli (yoki kam byudjetga ega) mahalliy gazetalarning ahvolini yanada og'irlashtridi. Bu jarayonlar jurnallar bozorini ham cheklab o'tmadni, bir tomonidan, "tor maqsadli" ixtisoslashirilgan nashrlarning soni vati pologik xilma-xilligining oshishiga, ikkinchi tomonidan, tirajning qisqarishiga va ko'pincha eng katta tirajli jurnallarning yopilishiga olib keladi (AQShda va ba'zi boshqa davlatlar so'nggi yillarda kuzatilgan).

O'zbekistonda hozirgi kunda kuzatilayotgan davriy nashrlarning yopilishi yoki tirajlar sonining kamayishi yuqorida holatlarga bevosita bog'liq. O'zbekistondagi davriy nashrlarning foydasi reklama va obunachilar soniga qarab belgilansa, obunachilar keskin kamayib ketishi o'z navbatida reklama bozoriga ham ta'sir ko'rsatadi. Ammo bizda hamon siyosiy partiyalar o'z nashrlarini saqlab qola olgan. Ammo kelajakda-chi? Ularni qanday to'siqlar kutmoqda? Bu borada ham jahon tajribasiga yuzlansak:

Jahonda siyosiy partiyalarning davriy nashrlaridagi inqiroz ham keskin ko'zga tashlandi. Siyosiy raqobatlarga qaratilgan va bozor sharoitida g'oyalari kurashiga mos ravishda nashr etiladigan nashrlar muqarrar ravishda tijoriy ommaviy axborot vositalariga yo'l beradi. Yevropadagi partiyalar matbuotining inqirozi yaqqol namoyon bo'lди. Urushdan keyingi davrda, televide niya va boshqa tijoratlashtirilgan ommaviy axborot vositalari bilan raqobat ta'siri ostiga tushib qolgan, siyosiy partiyalarga tegishli ommaviy va nufuzli nashrlarning tiraji qisqarishiga va yo'q bo'lib ketishiga olib keldi. Germaniyada 1990-yillarda yuzlab yuqori tirajli partiyaviy gazetalarni nashr etgan sobiq DSP (GDR) vorisi bo'lgan Demokratik Sotsializm partiyasi o'zining "Neues Deutschland" kundalik gazetasini saqlab qoldi. Ammo boshqa partiyalar zamonaviy davriy bozorda o'z matbuotlarini ushlab tura olmadilar. Ilgari o'nlab kunlik va haftalik gazetalarni nashr etgan GSDP, oltmishinchil va saksoninchil yillarda ularning ko'pchiliginini yopishga yoki sotishga majbur bo'lди. Uzoq vaqtidan beri hukmron partiya maqomida bo'lgan ushbu partiya, hatto o'zining asosiy bosma nashrlarini ham saqlab tura olmadni, haftalik Vorw?rts (Forward) gazetasi, rentabelligi sababli 1989 yilda GSDP a'zolari uchun oylik bepul nashrqa aylantirildi. Germanianing kuchli xristian-demokratik ittifoqi partiyasi XDIP va XSIP partiyalati asosan partiyalar byulletenlarini kichik bosma nashrlarda nashr etadilar[10.11]. Germaniya hukumati tomonidan o'tkazilgan tadqiqotga ko'ra, respondentlarning deyarli 60% siyosatga umuman qiziqmaydi (va shunga mos ravishda siyosiy matbuotga ham). Siyosiy matbuotga qiziqishning pasayishi, ayniqsa 40 yoshga yetmagan yoshlar orasida sezildi. 40 yoshdan katta guruhdagi respondentlarning 50% dan ko'proq siyosatga qiziqish bildirgan [7]. Depolitizatsiya Shimoliy Amerikaliklar va G'arbiy Yevropaliklar orasida individuallikning o'sishi bilan ifodalangan: odamlar ijtimoiy va siyosiy ishlarga emas, balki shaxsiy manfaatlariga va muammolariga ko'proq e'tibor qaratadilar.

Shunga o'xshash vaziyat ko'plab boshqa Yevropa mamlakatlarida ham yaqqol namoyon bo'lgan. Bugungi kunda siyosiy partiyalarning qarashlari va pozitsiyalarini ifodalovchi gazetalar siyosatchilarining o'zlariga tegishli rasmiy gazetalar bo'ladi, ularni nashr etayotgan partiyalar siyosiy qarashlarini ochiq e'lon qilishadi. Hozirgi o'quvchilar, odatda, "partiyali" nashrlarga nisbatan "partiyasiz" nashrlarga ko'proq ishonishadi, chunki "partiyasiz" nashrlar ochiq siyosiy tarafkashlikga yo'l qo'yaydi.

Davriy nashrlarning pluralistik xususiyatini saqlab qolish muammosi XX asrning so'nggi choragida keskin ko'tarildi, o'sha paytda yo'q bo'lib ketish xavfi nafaqat siyosiy nashrlar uchun, balki televide niya (va keyinchalik Internet) bilan raqobatlashish natijasida o'zlarining reklama bazalarini yo'qotadigan ko'plab gazeta va jurnallar uchun ham dolzarb bo'lib qoldi. 1978-yilda Yevropa Kengashi Parlament Assambleyasi (PACE) gazetalarni qo'llab-quvvatlash uchun hukumat tomonidan subsidiyalar olish zarurligini tan oldi. Matbuotning

yashovchanligini ta'minlashning o'g'ir muammosini hal qilish uchun Yevropa Ittifoqi mamlakatlari davlatning protektsionistik siyosatni amalga oshirmoqdalar, bu esa matbuot organlari va noshirlarga to'g'ridan-to'g'ri moliyaviy subsidiyalar, pochta, telegraf, soliq, bojxona va boshqa imtiyozlarni ta'minlaydi. Agar ushu siyosat izchil va uzoq muddatli bo'lsa, ta'sirchan natijalarga erishish mumkin. Masalan, Finlyandiyada 60-yillardan beri amalga oshirilgan ishlar natijasi o'laroq matbuotning yarmi bugungi kumda davlat hisobiga to'g'ri keladi. Yevropaning bir qator mamlakatlari hukumatlar barcha kundalik gazetalarni subsidiyalashtirdilar, bu esa matbuotdagi turli fikrlarni qo'llab-quvvatlash uchun iloji boricha ko'proq gazetalarning saqlanib qolishiga qolishiga hissa qo'shmaqda. Shvetsiyada davlat ko'magi tufayli ikkita yirik siyosiy gazetalar saqlanib qoldi 1887 yildan beri nashr etilayotgan Sotsial Demokratik "Arbetet" (Mehnat) va 1884 yilda tashkil etilgan konservativ "Svenska Dagbladet" (Shved kundalik gazetasi)[8]. Ba'zi Yevropa mamlakatlari mahalliy matbuotni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan maxsus, maqsadli dasturlar mavjud bo'lib ular turli xil siyosiy fikrlarning shakllanishida muhim rol o'yinaydigan, moliyaviy tanazzul yoqasida turgan kichik gazetalarni qo'llab quvvatlashga qaratilgan. Shvetsiyada "ikkinch" deb nomlangan mahalliy va mintaqaviy gazetalarga, ya'ni o'z mintaqalarida yoki shaharlarida kam tirajga ega bo'lgan gazetalarga (reklama daromadlari cheklangan) katta moliyaviy yordam ko'rsatildi. Niderlandiyada 1974 yilda og'ir moliyaviy ahvolda bo'lgan gazeta va jurnallarga, shuningdek yaqinda ochilgan yangi gazetalarga yordam berish uchun Matbuot jamg'armasi tashkil etildi. Ba'zi Evropa mamlakatlari kundalik gazetalar uchun o'rnatilgan pochta xizmatlari uchun imtiyozli stavkalar subsidiya tizimiga qaraganda yanada sezilarli iqtisodiy samarani bergani malum[9].

Notijorat yoki "foyda keltirmaydigan" davriy nashrlarning falokati ko'plab fuqarolarni ichki va tashqi siyosat to'g'risidagi ijtimoiy ahamiyatga ega yangiliklardan, markaziy va mahalliy hokimiyyat organlari faoliyati, ijtimoiy va ma'nnaviy hayot haqidagi muntazam ma'lumotlardan mahrum qiladi. Bu axborot sohasidagi pluralizmning sezilarli darajada pasayishini, fuqarolarning turli xil, shu jumladan muqobil ma'lumot manbalariga to'sqiniksiz kirish huquqini cheklashni anglatadi. Siyosiy va boshqa foydasiz nashrlarning yo'q bo'lib ketishi matbuotning "to'rtinchi hokimiyyat" va "g'oyalar bozori" degan tushunchasiga shubha tug'diradi va jamiatning demokratik asoslariga putur yetkazadi. Subsidiyalar va imtiyozlar nafaqat matbuotning mafkuraviy va siyosiy pluralizmini, tahririyatlarning mustaqilligini saqlashga yordam beradi, balki ommaviy axborot vositalarining bozor kontsentratsiyasining salbiy oqibatlarini cheklaydi. Shunga qaramay, matbuotni qo'llab-quvvatlaydigan hukumatlar tijoratga asoslangan ommaviy axborot vositalari tomonidan erkin bozor raqobatini buzganligi uchun ko'pincha tanqid qilinadi. So'nggi yillarda davlatning matbuotga ko'rsatadigan yordami kamayishi tendensiyasi kuzatilmoqda.

Demak, rivojlanish jarayonida "konvergentsiya"ga o'ta olmagan dunyoning eng kuchli davriy nashrlari ham tanazzulga yuz tutganini ko'rib chiqdik. Dunyodagi bir qator davlatlar davriy nashrlarning yashashi uchun katta ishlarni amalga oshirgan va amalga oshirib kelmoqda. Yuqorida keltirilgan jahon tajribasidan xulosa qiladigan bo'lsak, O'zbekistondagi "hozircha" katta raqobatlarga bardosh berayotgan va "konvergentsiya"ga moslashgan davriy nashrlarning keying faoliyati so'roq ostida qoladi. Ta'kidlash joizki, bugun mamlakatimizda faoliyat ko'rsatayotgan 1,6 mingdan ortiq ommaviy axborot vositasining aksariyati nodavlat ommaviy axborot vositalari. Ular orasida bosma nashrlarning soni 500dan oshadi[3]. Dunyoning bir qator mamlakatlar davriy bosma nashrlarni quyidagicha saqlab qolishmoqda Britaniyada gazetalar umumiy qo'shilgan qiymat solig'i stavkasi 20 foizdan oshmasa davlat solig'idan ozod etilgan. Kanadada gazetalarни o'quvchilarga yetkazib berishdagi xarajatlar davlat byudjeti hisobidan qoplanadi. Xitoyda esa gazetalarning uchdan ikki qismi doimiy ravishda hukumatdan subsidiyalar oladi.

Rossiyaning Kaluga viloyatida chop etiladigan jami 27ta tuman gazetalarining barchasiga imkon qadar yordam ko'rsatilmoqda. Iqtisodiy ko'makdan tashqari, yuqori malakali kadralar, zarur texnika anjomlari, binolar bilan ta'minlash ishigamunitsi palitet administratsiyalari alohidae'tibor qaratishadi. Bu ishgadavlat byudjetidan tashqari mahalliy homiyalar ham keng jalb etiladi. Moskvada shahar meriyasi hisobidan bosma nashrlarni sotish uchun 100dan ortiq zamonaviy gazeta kioskalari bepul qurib berilgan. Qozog'iston matbuoti esa vazirliklar va hududiy akimatlar orqali davlat byudjetidan yiliga 2 19,1 mln dollar moliyaviy yordam oladi.[4] Hozirgi sharoitda matbuot iqtisodiy ko'maksiz faoliyat yuritishi qiyin. Shunday ekan, gazetalarni iqtisodiy jihatdan qo'llab-quvvatlovchi doiralar, nodavlat notijorat tashkilotlar yoki davlat institutlari, albatta, bo'lishi kerak.

Adabiyotlar

1. Sivitic, L. G. Проблемы подготовки журналистов. Итоги социологического исследования / Л. Г. Свitic, А. А. Ширяева // Вестн. Моск. ун.-та. Сер.: Журналистика. - 2003. - № 6.
2. Yusereva, A. S. Массовая коммуникация и медиаконвергенция: тенденции и новые вызовы / А. С. Юфереева // Журналистика цифровой эпохи: как меняется профессия : материалы Междунар. науч.-практ. конф., Екатеринбург, 14-15 апр. 2016 г. - Екатеринбург, 2016. - С. 135-138.

3. O'zbekiston matbuot va axborot agentligining rasmiy sayti [Elektronmanba].- RL:<http://www.api.uz>.
4. Beruniy Alimov Gazeta taraqqiyotindeksimi [Elektronmanba].- RL <https://www.pv.uz/oz/news/gazeta-taraiet-indeksimi>
5. Mundo", 21 de enero de 1902.
6. Brass check (дословно - чек позора) - бирка, открывавшая посетителям доступ в публичный дом. Символ проституированности прессы в книге Синклера.
7. Sinclair, U. The Crimes of the "Times". A Test of Newspaper Decency. Pasadena, Calif. 1921.
8. Magiera, W. Syndycaty Dzennikarskie w 20-leciu. // Zeszyty Prasoznawcze. Krakow. 1990. № 2-4 (124). S. 124-125.
9. Демократический журналист. 1991. № 1. С. 4.
10. A Brief Profile of the American Press. U. S. Journalism and the Print Media. Reston. VA. 1992. P. 4.
11. Т. Рагер. Как новая техника меняет облик ежедневной газеты// "Neue Technologien und die Entwicklung der Medien in Russland und Deutschland" - "Новые технологии и развитие СМИ в России и Германии". Франкфурт-на-Майне. 1998. С. 139.

**TADQIQOT.UZ
ТОМОНИДАН ТАШКИЛ ЭТИЛГАН**

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 15-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(13-қисм)

Маъсул мұхаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Эълон қилиш муддати: 30.04.2020

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амир Темур пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000